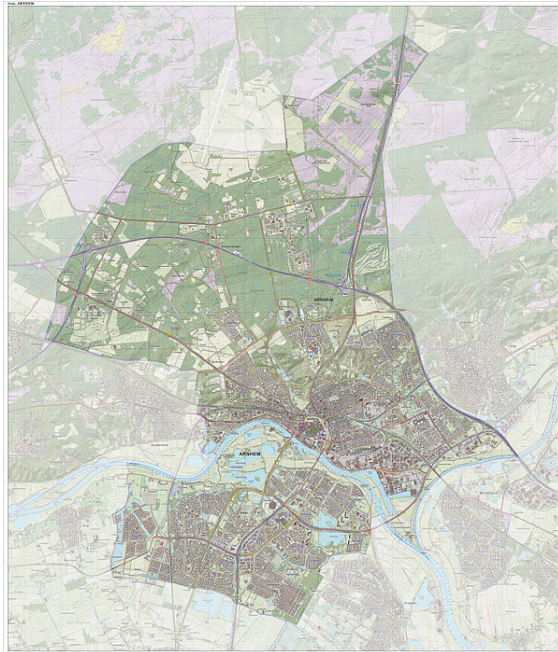

Arnhem

Topografische gemeentekaart van Arnhem

Arnhem (uitspraak: /'arnhɛm/ (info / uitleg) of /'arnɛm/ (info / uitleg), Arnheems: *Ernem*) is een stad en gemeente in Nederland. Het is de hoofdstad van de provincie Gelderland. De gemeente Arnhem heeft 152.506 inwoners per 31 maart 2015 (bron: CBS). De gemeente Arnhem omvat naast de gelijknamige stad verder de dorpen Schaarsbergen en Elden, de buurtschappen De Praets en 't Vlot, een deel van de buurtschap Terlet en een klein deel van de buurtschap Deelen.

Arnhem maakt deel uit van de Stadsregio Arnhem Nijmegen (plusregio), een conurbatie met ruim 738.700 inwoners.

Arnhem ligt aan de rivier de Nederrijn en de Sint-Jansbeek, waaraan de stad zich heeft ontwikkeld. De stad ligt zowel ten noorden als ten zuiden van de Rijn. Vooral het zuidelijke stadsdeel heeft zich na de Tweede Wereldoorlog voortvarend ontwikkeld. Door de ligging van Arnhem op routes tussen West-, Oost-, Noord- en Zuid-Nederland en dichtbij Duitsland, heeft de stad zich kunnen ontwikkelen als handelsstad. In de stad komen zes belangrijke wegen samen, vormt het station Arnhem Centraal een belangrijk spoorwegknooppunt in alle richtingen en is dit het belangrijkste Nederlandse station voor de verbindingen met Duitsland.

Arnhem is tegenwoordig voornamelijk een diensten-

en ambtenarenstad. Arnhem is zittingsplaats van de rechtbank Gelderland, het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden en de landelijke militaire kamer. In Arnhem-Noord is hoofdbureau van de nationale politieregio Oost-Nederland gevestigd. Aan de Velperweg zit één van de hoofdkantoren van de ING Bank.

1 Etymologie

De naam Arnhem zou afgeleid zijn van *Arn* of *Aro* - van het Germaanse *arnu* (arend) - en *heim* (thuis).^[2]

De naam *Arneym* wordt voor het eerst genoemd in 893 in een goederenregister van de abdij Prüm. Eerder, rond 814, werd al een schriftelijke vermelding gemaakt van *Meginhardeswich*; dit is het huidige *Meijnerswijk* in Arnhem-Zuid. Het werd in 847 geplunderd door de Vikingen.

In de Arnhemse tongval heet de stad *Èrnem*. Het Arnhemse dialect (*Ernems*) wijkt sterk af van andere Zuid-Gelderse dialecten door de Haagse invloeden: in de tweede helft van de 18e eeuw trokken rijke Hagenaars naar buitenhuizen in de bossen rondom Arnhem. Het Haagse accent werd door de lokale Arnhemse bevolking overgenomen omdat dit accent status verschaftte. Het accent wordt heden ten dage nog voornamelijk in de volkswijken als 't Broek, de Geitenkamp en Klarendal (uitspraak klèrendoal) gesproken.

Arnhem heeft ook enkele bijnamen. Zo werd de stad in de 2e helft van de 19e eeuw het 'Haagje van het Oosten' genoemd; in Arnhem vestigden zich net als in Den Haag in die periode veel oud-Indiëgangers. Vooral in Indië rijk geworden handelaren, oud-officieren en suiker- en tabaksplanters bouwden huizen langs de Velperweg, Utrechtse en Amsterdamseweg. De middenstand en het culturele leven floreerden door hun komst. Arnhem werd daardoor een stad met elitaire uitstraling.^[3]

Arnhem aan de Rijn, met op de achtergrond de groene bossen, was een geliefd thema van schilders. Ook kent Arnhem veel parken die de stad nog groener maken. Dit leverde Arnhem de naam 'Groene stad aan de Rijn' (vanaf de 17e eeuw) of 'Parkstad' (vanaf de 19e eeuw) op. In 2008 riep de jury van Entente Florale Arnhem uit tot de 'Groenste stad van Nederland'. In 2009 werd Arnhem tevens 'Groenste stad van Europa'.

De Duitse naam van Arnhem is Arnheim en zo staat de stad vaak in Duitsland op de bewegwijzering aangegeven; naast Arnheim komt echter ook Arnhem voor.

2 Dialect

Het traditionele dialect van de stad, het **Arnhems**, is een **Zuid-Gelders** dialect dat zeer veel overeenkomsten vertoont met het **Nijmeegs**. Over de huidige toestand van dit dialect zijn geen gegevens voorhanden. Medio 20e eeuw werd het in bepaalde delen van de stad nog wel gesproken.

3 Geschiedenis

Het oude stadhuis van Arnhem in 1840

Hoewel de vroege sporen van nederzettingen getoond hebben dat de vroege Arnhemmers zijn afgedaald uit de hoger gelegen bossen, is Arnhem oorspronkelijk niet gebouwd op de oevers van de Rijn, maar op het hoger gelegen deel langs de **Sint-Jansbeek**. Arnhem ontstond op de plek waar de weg tussen **Nijmegen** en **Utrecht/Zutphen** zich splitste. Zeven **sprengbeken** voorzagen de stad van water en pas toen de loop van de Rijn in 1530 door de Arnhemmers verlegd werd kwam Arnhem aan de rivier te liggen.

De nederzetting kreeg op 13 juli 1233 stadsrechten van graaf **Otto II van Gelre**, de graaf van Zutphen. Arnhem had in de 13e eeuw 2000 tot 3000 inwoners, die binnen de **vestingwallen** van de huidige binnenstad woonden. Hoewel Arnhem al voor de stadsrechtsverlening een vorm van verdediging had, groeide deze in 1291 uit tot stadsmuur, die in 1505, 1519 en 1533 werd uitgebreid om ten slotte in de 19e eeuw te worden afgebroken. De stad Arnhem was daarmee de eerste vestingstad van het Koninkrijk die haar muren mocht slechten.

Al in 1543 was Arnhem de belangrijkste stad in Gelre door de vestiging van het gerecht en de rekenkamer. Meer officieel werd de stad in 1579 het eerst de Gelderse hoofdstad, toen ze zich als hoofdstad van het Kwartier van Veluwe in het Hertogdom Gelre bij de Unie van Utrecht voegde. In 1585 voegde Arnhem zich, als hoofdstad van het gewest Gelre, bij de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden. Eind november 1813 vonden er in en nabij Arnhem zware gevechten plaats tussen de Franse

bezettingsmacht en Pruisische troepen, ondersteund door Russische Kozakken. 1817 werd het de hoofdstad van de provincie **Gelderland** in het **Verenigd Koninkrijk der Nederlanden**.

Tijdens de 2e helft van de 19e eeuw groeide Arnhem sterk en was het de snelst groeiende stad van het land. Ook in de vorige eeuw 20e eeuw is Arnhem sterk uitgebreid. Voor de 21e eeuw heeft het stadsbestuur ook diverse grootsche stedenbouwkundige plannen, met name voor het naoorlogse wederopbouwgebied in de zuidelijke binnenstad (**Rijnboogplan**). Een nieuw centraal station en de herinrichting van de omgeving met woon-/winkel-/werk- en ontspanningsfuncties zal medio najaar 2015 gereed zijn.

De stad Arnhem is tijdens de **Slag om Arnhem** in de **Tweede Wereldoorlog** grotendeels door bombardementen van zowel de Duitse als de geallieerde zijde verwoest. Ook werd de stad geplunderd door de Duitse bezetters toen deze de stad in 1944 lieten ontruimen. Na de oorlog, en vooral na 1980, zijn veel oude stadswijken opgeknapt en werden het centrum en de buitenwijken gerenoveerd. Zoals rond 2006 het **Musiskwartier** en **V&D**. Grootschalig en ingrijpend is ook de verandering van het stationsgebied met de bouw van een geheel nieuw bus- en treinstation (1997-2013), een project dat herhaaldelijk vertraging opliep. Een ander grootschalig en nogal prestigieus en duur plan, het **Rijnboogproject** (aanleg van een jachthaven met sluis tussen Rijn en Kerkplein in), riep veel weerstand op bij de Arnhemmers en werd in 2010, mede door de gewijzigde verhoudingen in de gemeenteraad (fors verlies voor voorstander PvdA, winst voor tegenstander SP) definitief afgeblazen.

In het najaar van 1989 kwam het in de wijk Klarendal tot een 'volksopstand' tegen de drugsoverlast waar bij politiecharges talloze gewonden vielen. Nadien is in Klarendal veel vernieuwd en verbeterd, zowel huizen als straten, met na 2006 onder andere het **Modekwartier** met talloze winkeltjes en het café/restaurant **Goed Proeven** en vanaf medio 2012 ernaast een hotel.

In 1999 bestond het **Sonsbeekpark** 100 jaar en werden omvangrijke renovaties uitgevoerd alsmede werd de 'Steile Tuin' aangelegd. Ook kwamen er meer horecagegelegenheden bij. Voorts kwam het **Watermuseum** (2003) tot stand. Sinds 1949 is er in het park eens in de ca. zeven jaar de 'Internationale Beeldtentoonstelling', een maanden durende kunstmanifestatie die tot over de landsgrenzen de aandacht trekt.

4 Geografie

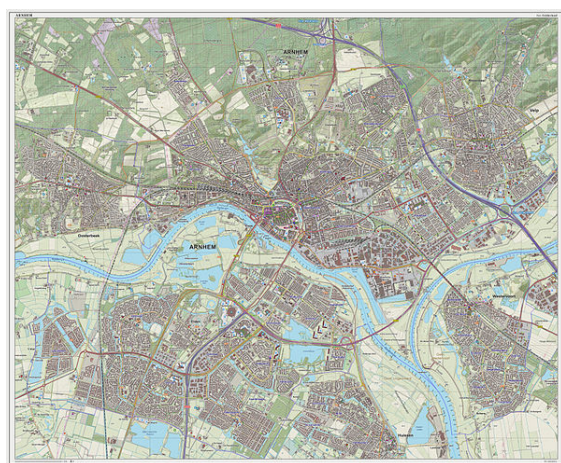
Arnhem staat bekend als groene stad. Dit komt door de vele en grote parken, maar ook door de ligging aan de zuidrand van de Veluwe. Dit was echter niet altijd zo. In de middeleeuwen zijn de bossen ten noorden van Arnhem allemaal gekapt. Daarna groeide er alleen nog heide waarop schapen graasden. De boeren staken de heide af

Satellietfoto van Arnhem en wijde omgeving

De Rijkerswoerdse Plassen in Arnhem-Zuid

Topografische kaart van de stad Arnhem, dec. 2014.

en gebruikten de **plaggen** als strooisel in de stallen. Toen dit te vaak gebeurde kwam het zand bloot te liggen. Zo ontstonden de zandverstuivingen op de Veluwe.

Aan het eind van de 18e eeuw werden de heide- en zandgronden ontgonnen om **akkers** en bossen aan te leggen. Hiervoor werden bronnen geboord en werd de grond goed bemest. De ontginning heeft aan de wieg gestaan van het ontstaan van **Schaarsbergen** waar de meeste boeren woonden. Later volgde de oprichting van de **Nederlandse Heidemaaatschappij** in Arnhem.

De parken waren tot aan het eind van de 19e eeuw voornamelijk landgoed van rijke families, maar toen het slecht ging met de Nederlandse landbouw werden deze te koop aangeboden. Zich bewust van het groene imago van de stad, kocht de gemeente Arnhem deze op. Het landgoed **Zijpendaal** grenzend aan het park **Sonsbeek** kwam pas in 1924 te koop en werd met hulp van ENKA oprichter Dr. J.C. Hartogs aangekocht. Arnhem kent nu 15 **parken** en heeft een reputatie als 'Parkstad'.

Door zijn huidige ligging aan de **Rijn** staat Arnhem bekend als groene stad aan de Rijn. De stad heeft zich tot in de 16e eeuw echter vooral ontwikkeld aan de **St. Jansbeek**. Pas toen **Karel van Gelre** in 1530 de Rijn liet ver-

leggen (afgerond in 1536) kwam de stad direct aan de Rijn te liggen. Voorheen liep de rivier langs de rand van Elden. De nieuwe stroming van de Rijn zorgde voor betere handel voor de stad.

In Arnhem stromen verschillende **beken**. Hoewel de stad in de loop van de eeuwen flink groeide zijn deze bewaard gebleven en hebben ze ieder een plek gevonden in de stad. Naast de **St. Jansbeek**, is er de **Klarenbeek** en de **Molenbeek** of **Boekhorstbeek**, de **Klingelbeek** of **Slijpbeek** en de **Lichtenbeek**. Naast deze natuurlijke wateren kent Arnhem ook een netwerk van **sloten** voornamelijk door de wijk **Presikhaaf** in Arnhem-Noord en door heel Arnhem-Zuid.

Arnhem kent ook een aantal (recreatie-)plassen; de **Rijkerswoerdse Plassen** in Arnhem-Zuid, 2 plassen in de **Rosandepolder**, de **Immerloopplas** in de wijk **Malburgen**, een plas ten oosten van **Schuytgraaf** en een plas in **Meinerswijk**.

5 Demografie

Op 1 januari 2015 telde Arnhem 152.288 inwoners, waarvan ongeveer 70% van Nederlandse afkomst is en 30% van allochtone afkomst.^[4] Qua inwonertal (na Nijmegen en Apeldoorn) is het de derde gemeente van Gelderland. Volgens een prognose van de gemeente Arnhem zal dat aantal tot 2030 stijgen tot ongeveer 160.000 inwoners. Met de aangrenzende steden **Velp** en **Oosterbeek** ligt het inwoneraantal momenteel boven de 180.000.^[5]

6 Economie

Arnhem kent onder meer een meubelboulevard en vijf industrieterreinen: **Kleefse Waard**, **Het Broek**, **IJsseloord I en II** en **Overmaat**. Daarnaast is er het parkachtige bedrijventerrein **Arnhems Buiten**, het voormalige **KEMA-terrein**, dat ruimte biedt aan onder meer een kantoor van **DNV** en het hoofdkantoor van de beheerder van

Kantoortorens bij het oude Station Arnhem

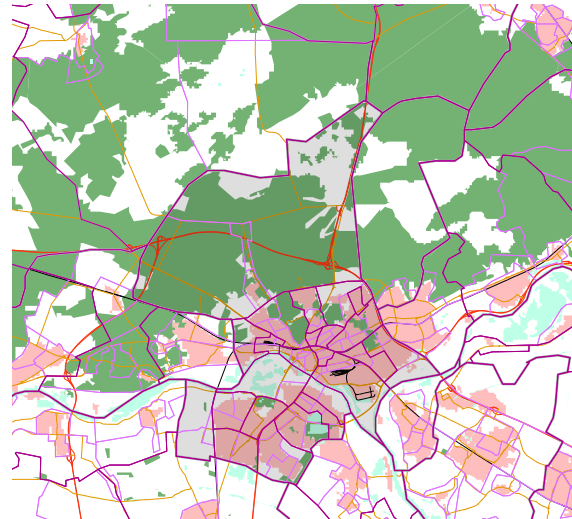
energienetten TenneT.

Met meer dan 100.000 arbeidsplaatsen is de stad Arnhem een belangrijke werkgelegenheidscentrum in Oost-Nederland.

Arnhem is de achtste stad in Nederland met een World Trade Centre-vestiging. Dit WTC is gevestigd bij het centraal station in de blauwe Rijntoren. In de Rijntoren is onder meer het hoofdkantoor van adviesbureau Arcadis gevestigd. Naast de Rijntoren staat de groene Parktoren, waarin Essent zijn hoofdkantoor heeft. In opdracht van Essent is DTZ Zadelhoff op zoek gegaan naar een huurder, welke zij in Atos Origin gevonden hebben. Aan de voet van de beide torens staat het hoofdkantoor van verzekeraarscombinatie Coöperatie VGZ UA. Andere ondernemingen in de stad zijn onder meer netwerkbedrijf Alliander, CITO, Teijin Aramid, de verzekeraar OHRA, gevestigd langs de A325 in Arnhem-Zuid, een van de hoofdkantoren van de ING aan de Velperweg. Een van de grootste werkgevers is ziekenhuis Rijnstate, met meer dan 5000 werknemers.

7 Verkeer en vervoer

Door zijn centrale ligging in oostelijk Nederland is Arnhem al eeuwenlang belangrijk geweest voor het nationale en internationale verkeer via weg, water en later het spoor. Na de Tweede Wereldoorlog kwamen de trams niet meer terug en ging Arnhem vanaf 1949 over op trolleybussen. Tot medio jaren 60 hadden Groningen en Nij-

Arnhem en omgeving

Een trolleybus in Arnhem

megen ook trolleybussen, maar nu is Arnhem nog de enige Nederlandse stad met een trolleybusnet; het is één van de grootste in West-Europa. Vanuit Arnhem Centraal rijden trolleybussen door de hele stad en ook naar Oosterbeek en Velp.

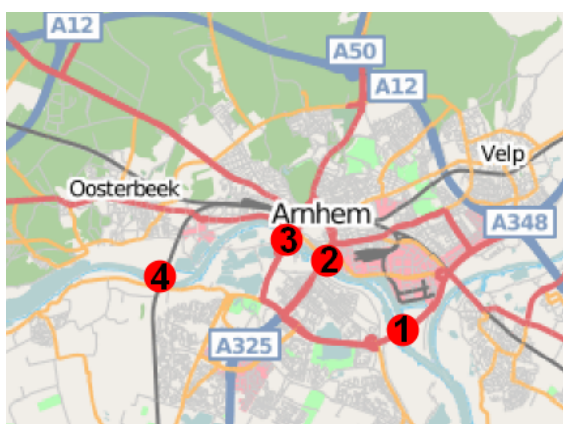
7.1 Autoverkeer

Er lopen meerdere belangrijke nationale wegen door en langs Arnhem: A12, A50, A15, A325, A348, N224, N225, N310, N325 en N784. De A12 loopt tot de Duitse grens, hierna gaat deze over in 'Autobahn 3'. De A12 is één van de belangrijkste Nederlandse oost-west verbindingen met Duitsland.

Binnen de stad zelf verbinden hoofdwegen de verschillende wijken. Voornaamste wegen zijn de singels in de binnenstad (Eusebiusbinnen- en buitensingel en Jansbinnen- en buitensingel), Boulevard Heuvelink, Johan de Wittlaan, IJssellaan, Velperweg, Amsterdamseweg, Apeldoornseweg, Batavierenweg, Huissensestraat, Hollandweg, Groningensingel, Metamorfoseallee en de Burgemeester Matsersingel.

Rond de binnenstad ligt een Centrumring. Deze ringweg heeft een lengte van 3,3 kilometer en is hiermee één van de kortste (centrum)ringwegen in Nederland. De centrumring is aangegeven door middel van "Centrumring" in zwarte tekst in wit kader op de bewegwijzering. Tevens is dit de P-route voor de diverse parkeerterreinen en garages langs de ring. De centrumring is deels éénrichtingsverkeer tegen de klok in. Opvallend is dat begin- en eindpunt niet samenvallen op één punt. De Sonsbeekweg is alleen vanaf de N784 (Apeldoornseweg) stad in bewegwijzerd. Bij het volledig volgen van de bewegwijzering komt men uiteindelijk op het Willemplein uit en niet op de kruising Apeldoornseweg/Sonsbeekweg.

7.2 Water

Een overzicht van de bruggen in Arnhem over de Nederrijn: 1. Andrej Sacharovbrug 2. John Frostbrug 3. Nelson Mandelabrug 4. Spoorbrug

De rivier de Rijn loopt vanuit Duitsland, door Arnhem, naar Rotterdam. Vanuit Arnhem loopt de rivier de IJssel ook richting het noorden, onder meer naar Zutphen. Mede door deze ligging vlak over de grens is Arnhem een belangrijke handelshaven.

Aan de zuidoever van de Rijn ligt ook een haven voor de pleziervaart en in de haven liggen verschillende rondvaartboten die vanuit Arnhem de IJssel en de Neder-Rijn bevaren. Aan de Nieuwe Haven heeft zich het industrieterrein Kleefse Waard ontwikkeld, met onder meer een vestiging van AkzoNobel. Aan de rand van park Angerenstein in Arnhem-Noord ontspringt de Julianabeek.

De stad Arnhem staat bekend om zijn locatie aan de rivier de Nederrijn. Arnhem heeft vier bruggen over de Rijn, De John Frostbrug, Nelson Mandelabrug, Sacharovbrug en een spoorbrug.

7.3 Openbaar vervoer

Het Arnheems trolleybusnet is het enige in Nederland en een van de grootste van West-Europa. Hoewel voor de

overige stadslijnen en het regionale busverkeer CNG-bussen worden gebruikt, maken de belangrijkste stadsbuslijnen in Arnhem gebruik van de trolleybus. Het busstation ligt aan de voorzijde van het centraal station in het centrum, bovenop de nieuwe parkeerplaatsen en aan de voet van de nieuwe kantoortorens. Vanaf medio december 2009 hebben de bussen een nieuw uiterlijk gekregen en rijden ze onder de naam "Brengr".^[7]

Naast het busvervoer heeft Arnhem vier treinstations: Arnhem Centraal (sinds 1845), Arnhem Velperpoort (sinds 1953), Arnhem Presikhaaf (sinds 1969) en Arnhem Zuid (sinds 2005). Sinds december 2014 is Arnhem aangesloten op het Nachtnet van de NS.

7.4 Geschiedenis infrastructuur en vervoer

In 1896 reed de, zo dacht men jarenlang, eerste auto, een Benz Victoria, in Arnhem op Nederlandse bodem. De auto was voor de Haagse fotograaf Adolf Zimmermans. Zimmermans had bij fabrikant Benz en Co in Mannheim een Benz Victoria besteld. Benz en Co liet de auto op 18 mei 1896 per schip afleveren aan de Rijnkade in Arnhem. Op de Rijnkade onder de Nelson Mandelabrug (1977) staat de gedenksteen die in 1996 bij de festiviteiten Stichting 100 Jaar Automobiel ter ere van deze gebeurtenis werd geplaatst.

Tot in 1996 werd deze auto als de eerste auto beschouwd die in Nederland reed. Naar aanleiding van het 100-jarig bestaan van de auto in Nederland doken rond 1996 meerdere publicaties op. Daarin kwam ook een ingezonden artikel uit de krant "Het Nieuws van den Dag" van 16 oktober 1896 aan het licht, dat *de Heer Jos. Bogaers-Swagemakers, uit Tilburg, reeds sedert het vorige jaar in het bezit is van een automobile, welke op een goeden weg 20 K.M. per uur aflegt en in dien tijd 2 K.G. benzine verbruikt. Eén vulling is voldoende voor 100 à 120 K.M.*^[8]

De verlegging van de Rijn onder Karel van Gelre in de 16e eeuw zorgde voor betere handel voor de stad; Arnhem bezit nog steeds een haven. De eerste havenkraan werd gebouwd in 1449 aan de Oude Haven. In 1526 en 1569 werd deze vervangen. Doordat de Oude Haven vlak voor de verlegging gelegen is, hoefde deze niet te verhuizen toen de Rijn verlegd werd. In 1603 werd aan de oostkant van de stad de Nieuwe Haven aangelegd, inclusief een nieuwe kraan in 1610. In 1782 werd de oude kraan, die in een gemetseld gebouw stond, vervangen door een nieuw, houten model met een tredmolen. In 1824 werd de houten kraan vervangen door een ijzeren stoomhijskraan, die tot aan WOII dienst bleef doen.

8 Politiek en bestuur

8.1 Wijken van Arnhem

Arnhem wordt onderverdeeld in Arnhem-Noord, Arnhem-Zuid en Arnhem-Centrum.

8.2 Gemeente Arnhem

De gemeente Arnhem bestaat uit de stad Arnhem zelf en de voorheen hiervan losstaande dorpen Elden en Schaarsbergen. Inmiddels is het dorp Elden evenals het postcodegebied verdwenen, en is het daarmee officieel een wijk van Arnhem. Schaarsbergen dat echter nog wel een zelfstandig dorp is, wordt ook als volwaardige stadswijk gezien.

8.3 Gemeenteraad

Samenstelling van de Arnhemse gemeenteraad sinds 1994 (collegepartijen vetgedrukt):

- Christenunie deed in 1994 en 1998 mee als combinatie RPF/GPV
- In 2002 nam Pro Arnhem deel aan de verkiezingen onder de naam *Leefbaar Arnhem*.

8.4 College van B&W

- Burgemeester: Herman Kaiser (CDA) ^[1]
- Wethouders: Martijn Leisink (D66), Ron König (D66), Gerrie Elfrink (SP), Alex Mink (SP), Henk Kok (GroenLinks) en Ine van Burgsteden (CDA).

Secretaris: C. van der Wiel

8.5 Burgemeesters

9 Bezienswaardigheden en cultuur

9.1 Parken

- Park Sonsbeek en Huis Sonsbeek (Apeldoornseweg, Zijpendaalseweg)
- Park en Kasteel Zypendaal (Zijpendaalseweg)
- Park Klarenbeek
- Stadsblokken-Meinerswijk
- Park Presikhaaf
- Park Angerenstein

Huis Sonsbeek in het Park Sonsbeek

9.2 Kunst in de openbare ruimte

In de gemeente zijn diverse beelden, sculpturen en objecten geplaatst in de openbare ruimte, zie:

- Lijst van beelden in Arnhem

9.3 Musea

Er zijn diverse musea in Arnhem zoals:

- Arnhems Oorlogsmuseum 40-45 (Kemperbergerweg 780)
- Centrum voor Beeldende Kunst (Onderlangs)
- Historisch Museum Arnhem (Bovenbeekstraat 21)
- Bronbeek Koninklijk Tehuis voor Oud-Militairen en Museum (Velperweg 147)
- Museum voor Moderne Kunst Arnhem (Utrechtseweg 87), alsmede het Beeldenpark van het Museum voor Moderne Kunst Arnhem
- Nederlands Watermuseum (Zijpendaalseweg 26 – 28)
- Nederlands Wijnmuseum (Velperweg 23)
- Vitesse Home of History (Batavierenweg, Gelredome)
- Nederlands Openluchtmuseum
- Slag om Arnhem (Nieuwe kade)
- Trolleybus Museum^[9]

In 1996 werd op het terrein van het Nederlands Openluchtmuseum een tramlijn aangelegd. Dankzij deze ringlijn kunnen ook bezoekers die minder goed ter been zijn gemakkelijker de verder van de hoofdingang gelegen delen van het museum bezoeken. Een replica van een kwart

van de in 1944 verwoeste Arnhemse tramremise werd gebouwd. Ook een Arnhemse tram uit 1929 werd gereconstrueerd. Deze kwam in 1998 in gebruik. De dienst wordt voorts uitgevoerd met materieel afkomstig van de Rotterdamse en Haagse tram. ArtEZ Hogeschool voor de Kunsten heeft vestigingen in Arnhem, Enschede en Zwolle. En onderdeel is het ArtEZ conservatorium, een van de belangrijke conservatoria van Nederland met een specialisatie in Jazz, Pop en experimentele Muziek.

9.4 Uitgaansleven

Arnhem heeft een levendig uitgaansleven met een regionale uitstraling. Het uitgaansleven wordt voornamelijk bezocht door mensen uit de stad zelf en omgeving, en door mensen uit de regio's Nijmegen, Apeldoorn, Ede en Doetinchem. De Korenmarkt en zijn directe omgeving zijn bekend om de vele kroegen, discotheken en andere horecafaciliteiten. Ook in andere delen van het centrum en aan de Rijnkade vindt men vele horecagelegenheden.

9.5 Bioscopen

Arnhem kent verschillende bioscopen:

- Focus filmtheater - Locatie Korenbeurs
- JT Eurocinema
- Rembrandt Theater ^[10]
- Pathé Arnhem

9.6 Theaters en poppodia

Arnhem kent naast acht theaters, vier poppodia (Luxor Live, Willemeen, Jacobiberg, Goudvishal) een concertzaal Musis Sacrum en de Schouwburg, tegenwoordig Stadstheater Arnhem. Ook zijn er veel concerten in het GelreDome met een capaciteit voor 40.000 bezoekers, dat hiermee het grootste theater van Nederland is. Enkele andere bekende theaters in Arnhem zijn:

- Stadstheater Arnhem
- Theater aan de Rijn
- Posttheater
- Huis van Puck
- Theater Het hof
- Cactus-theater
- Generale Oost

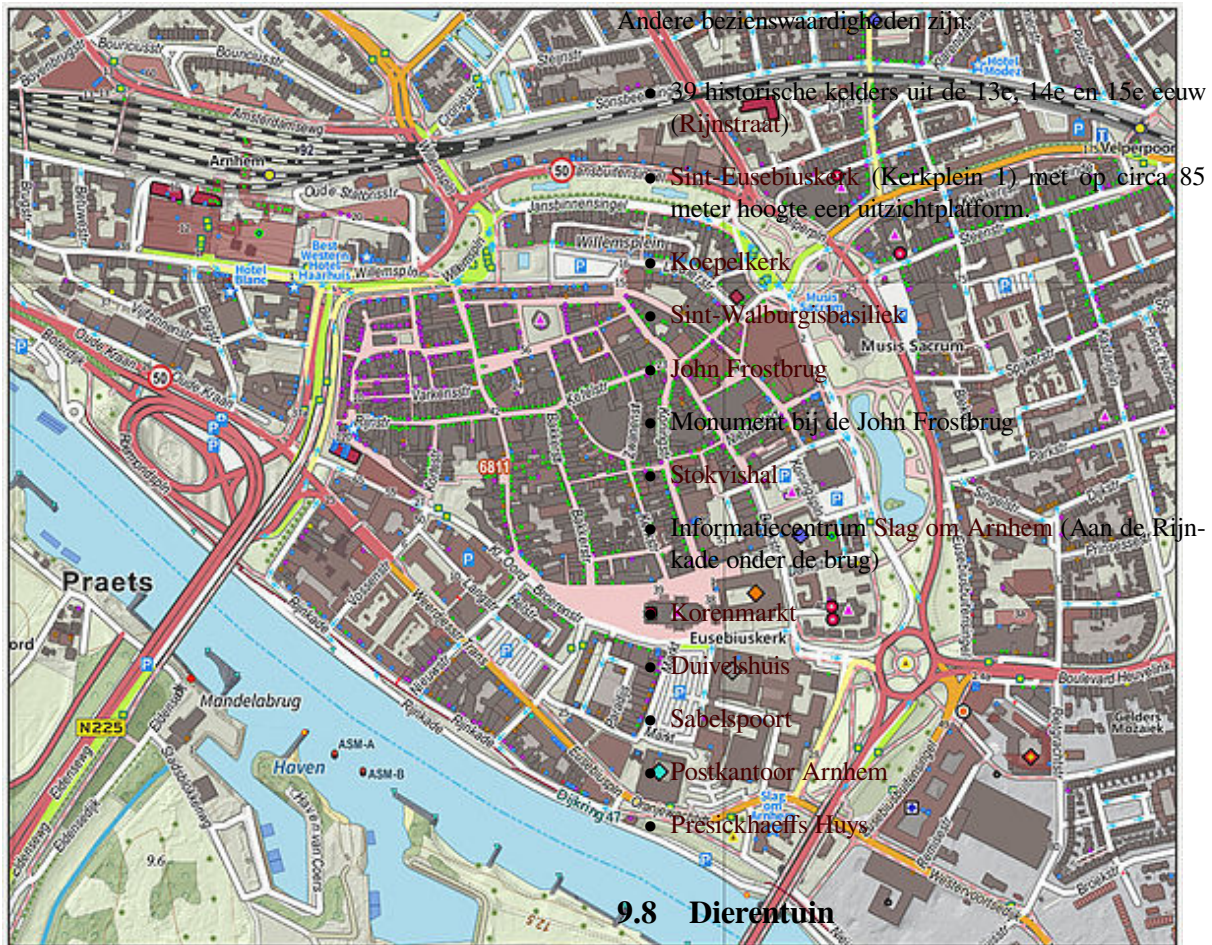

Sint-Eusebiuskerk

9.7 Bezienswaardigheden

Verschillende delen van Arnhem zijn een beschermd stadsgezicht: Geitenkamp, Mussenberg, Patrimoniumbuurt-Vogelwijk, Sonsbeekkwartier-Noord, Sonsbeekpark e.o., Spijkerkwartier / Boulevardkwartier en Van Verschuierwijk. Verder zijn er in Arnhem honderden rijksmonumenten, gemeentelijke monumenten, en een aantal oorlogsmonumenten, zie:

- [Lijst van rijksmonumenten in Arnhem](#)
- [Lijst van gemeentelijke monumenten in Arnhem](#)
- [Lijst van oorlogsmonumenten in Arnhem](#)

Centrumkaart met bezienswaardigheden

- Burgers' Zoo

Monument John Frostbrug

9.9 Evenementen

Arnhem kent met GelreDome een grote multifunctionele evenementenhal. Naast de thuiswedstrijden van de voetbalclub Vitesse, is GelreDome gastheer geweest van diverse nationale en internationale voetbalwedstrijden, artiesten en muziekfestivals.

In het jaar 2008-2009 ontving GelreDome ruim 1,1 miljoen bezoekers. Met rond de 782.000 evenementbezoekers was GelreDome in het boekjaar 2008-2009 de best bezochte evenementenlocatie van Nederland. Bij het voetbal kwamen dat jaar (seizoen 2008-2009) 320.000 bezoekers.

Jaarlijks trekt World Status in de maand augustus rond de 500.000 bezoekers naar het centrum van Arnhem. World Status is het officiële wereldkampioenschap levende standbeelden. Van 2001 tot en met 2010 werd, ook in augustus in het stadscentrum, het zomercarnaval Rio aan de Rijn gehouden. De Rijnhal is een beursaal, die jaarlijks plaats biedt aan verschillende hobby- en vakbeurzen zoals een modelspoorbeurs, computerbeurs, verschillende vlooiemarkten en Pasar Malam. Ook is de Rijnhal locatie voor onder meer verschillende circussen en grotere evenementen als Holiday on Ice. Arnhem kent naast grote, eenmalige evenementen, ook terugkerende

GelreDome thuishaven van SBV Vitesse en diverse concerten.

lokale evenementen en herdenkingen. De Sonsbeek tentoonstellingen zijn al meer dan 50 jaar van groot internationaal niveau en worden ongeveer iedere zeven jaar georganiseerd in het oudste stadspark van het land. De Mode Biennale bevestigt de status van Arnhem als modestad. De jaarlijkse Koninginnedag/Koningsdag trekken en trekken 400.000 bezoekers naar de stad. Tijdens het Sprookjesfestival staat de stad negen dagen lang in het teken van sprookjes. Op 40 verschillende locaties in Arnhem zijn er diverse sprookjes activiteiten. Jaarlijks wordt er op 18 september, na de officiële herdenking op het Airborneplein, The Bridge to Liberation georganiseerd bij de John Frostbrug. Duizenden mensen worden meegenomen in het verhaal van de Slag om Arnhem met beeld en muziek van Het Gelders Orkest en bekende Nederlandse artiesten.

10 Voorzieningen

10.1 Winkelen

Arnhem is één van de grootste winkelsteden van Nederland en heeft een uitgebreid winkelbestand. In de sfeervolle binnenstad bevinden zich diverse winkels, van grote warenhuizen als Vroom & Dreesmann, grote kledingzaken als Zara en Primark tot vele kleine speciaalzaakjes in de achterafstraten. Bekende winkelstraten in Arnhem zijn de Jansstraat, Roggestraat, Vijzelstraat, Ketelstraat, Steenstraat, Koningstraat, Bakkerstraat, Beekstraat, Varkensstraat, Nieuwstad en Rijnstraat. Bekende winkelge-

bieden in de binnenstad zijn het Eiland, het Stegenkwartier, het Rozetkwartier, het Korenkwartier, het Musis Kwartier, de 7 straatjes, het Hemelrijk, de Singels en het centraal stationsgebied. Het Musis Kwartier werd een paar jaar geleden opgeleverd en heeft een saai en veelal leegstaand stukje binnenstad weer tot leven gebracht. De winkels in de binnenstad zijn 7 dagen per week geopend.

Op loopafstand van de binnenstad is het Modekwartier gevestigd. Hier bevinden zich vijftig winkels en zeventig bedrijfsruimten op het gebied van mode en design.^[11]

Daarnaast heeft Arnhem een aantal grote moderne overdekte winkelcentra, zoals het Winkelcentrum Kronenburg in Kronenburg (Arnhem-Zuid) en het Winkelcentrum Presikhaaf in de gelijknamige wijk (Arnhem-Noord). Het winkelcentrum Presikhaaf gold in 1971 op een tentoonstelling in Parijs als het modernste winkelcentrum van Europa. Sindsdien is het meerdere malen vernieuwd en werd het bovendien grotendeels overdekt. Enkele andere (grote) winkelcentra in Arnhem zijn: Vredenburg, de Lely, Rijkerswoerd, Elderhof, de Laar-West, de Laar-Oost, Arnhem-Zuid, Klarendal, Hoogstede, Klingenbeek, Geitenkamp, Malburgen, de Drieslag, Lombok en Schuytgraaf.

In het zuiden van de stad bevindt zich een grote woonboulevard.

10.2 Markten

Er zijn in Arnhem diverse weekmarkten:

- Kerkplein op vrijdag van 07.30 - 13.00 uur en zaterdag van 09.00 - 17.00 uur
- Elderveld op dinsdag van 07.30 – 13.00 uur
- Geitenkamp op zaterdag van 09.00 - 16.00 uur
- Jansplaats op dinsdag van 07.30 - 15.00 uur
- Presikhaaf op dinsdag van 07.30 - 13.00 uur
- Malburgen op woensdag van 07.30 - 13.00 uur

Half december is er een kerstmarkt binnen het evenement “Warm Winter Weekend”.

10.3 Justitie

In Arnhem-Noord staat het Paleis van Justitie. Arnhem heeft twee gevangenissen: penitentiare inrichting De Berg, bekend als “de koepel” in de wijk Lombok en penitentiare inrichting Arnhem-Zuid, bekend als de “blauwbandbajes” vanwege het blauwe randje op het gebouw, in de wijk Malburgen-Immerloo.

10.4 Politie

In Arnhem-Noord bevindt zich het hoofdbureau van de nationale politieregio Oost-Nederland. Daarnaast heeft Arnhem nog een aantal politiebureaus:

- Arnhem Klarendal/Sint Marten
- Arnhem Lisztstraat
- Arnhem Presikhaaf (in de wijk Presikhaaf)
- Arnhem-Zuid (in de wijk Vredenburg)
- Arnhem Centrum (het Nieuwe Plein)
- Arnhem Geitenkamp
- Arnhem Gelredome (stadion)
- Arnhem Centraal station

Om de kleine criminaliteit in en rond het centrum tegen te gaan is dit stadsdeel nu helemaal “afgedekt” met een gesloten camera bewakingssysteem.

10.5 Ambulance en brandweer

Ambulance en brandweer uitrukfaciliteiten zijn, met verbindingen naar de Arnhemse hoofdwegen, gevestigd langs de Eusebiusbuitensingel, aan de voet van de John Frostbrug. Een kleinere brandweer uitrukfaciliteit in de wijk Vredenburg aan de Groningensingel. De Meldkamer van de Ambulance en Brandweer zijn gevestigd in de Gezamenlijke Meldkamer van de Regio in het politiebureau aan de Beekstraat in Arnhem.

10.6 Ziekenhuis

Ziekenhuis Rijnstate is één van de grootste ziekenhuizen van Nederland

Vroeger bezat Arnhem drie ziekenhuizen:

- Gemeenteziekenhuis (met Irene kinderziekenhuis)
- St. Elisabeth Gasthuis en
- Diaconessen ziekenhuis

In 1986 fuseerden het St. Elisabeths Gasthuis en het Gemeenteziekenhuis tot De Malberg. Na de fusie met het Diaconessenhuis in 1988 ontstond het **Ziekenhuis Rijnstate**. Met 1000 bedden en met 5.500 medewerkers is het een van de grootste ziekenhuizen van Nederland.^[12] In Arnhem-Zuid bevindt zich een polikliniek met laboratorium en diverse paramedische instellingen. Het dichtstbijzijnde andere ziekenhuis ligt net over de A12 in Velp.

10.7 Onderwijs

In Arnhem is een aantal middelbare scholen, waaronder het Lorentz Lyceum het Olympus College en het Stedelijk Gymnasium Arnhem. Daarnaast zijn in de wijk Presikhaaf de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen en onder meer de mbo-instelling ROC A12 gevestigd. ARTEZ is eveneens gevestigd in Arnhem. Particuliere Hoger hbo-instellingen in Arnhem zijn onder meer HBO Nederland en het Luzac College.

11 Sport

Gelredome tijdens een wedstrijd van Vitesse

Onder de leiding van Arnhem Sport, biedt Arnhem een keur aan faciliteiten en verenigingen voor sportieve bewoners en bezoekers van de stad; zowel voor professionals als voor amateurs. Voor amateursporters zijn in Arnhem 2 sportcentra, 3 zwembaden, een duikschool, een openluchtzwembad, 12 sportparken, 6 sporthallen, verschillende gymlokalen, dansstudio's en speelzalen. In Arnhem zijn meer dan 100 sportverenigingen voor meer dan 70 verschillende sporten, waaronder ook minder bekende sporten als American football, Rugby, Honkbal en gehandicaptensporten.^[13]

Arnhem huisvest de betaaldvoetbalclub SBV Vitesse, die uitkomt in de Nederlandse Eredivisie. In 1892 is de *Voetbalclub Vitesse* opgericht en in 1984 werd de *Stichting Betaald Voetbal Vitesse* opgericht, om het amateurvoetbal

en het betaald voetbal te splitsen. **GelreDome** is thuisbasis van de club. In dit stadion worden naast voetbalwedstrijden van Vitesse ook speciale evenementen georganiseerd, zoals de interlandwedstrijden van het Nederlands Elftal, het **Europees kampioenschap voetbal 2000** en de **EK voetbal onder 21** in 2007. Daarnaast vinden er jaarlijks verschillende concerten en evenementen plaats.

Andere bekende sportverenigingen uit Arnhem zijn de American Footballclub **Arnhem Falcons** en de korfbalvereniging Oost-Arnhem. Arnhem Falcons komt uit in de Eredivisie en heeft haar thuisbasis op sportpark 't Cranevelt. Oost-Arnhem speelt topkorfbal, werd meerdere malen Nederlands kampioen en heeft haar thuisbasis op sportpark De Paasberg.

Verder zijn er nog enkele sportcentra. Aan de rand van Arnhem ligt het **Nationaal Sportcentrum Papendal**, een groot sportcentrum met faciliteiten voor verschillende sporten. Zo is er destijds de eerste kunststof atletiekbaan van Nederland aangelegd en is er een 18-holes golfbaan. Papendal wordt regelmatig door topsporters en atleten gebruikt als trainingsfaciliteit. Het kantoor van het **NOC*NSF** is op Papendal gevestigd. Nadat de Sovjet Unie afzag van het organiseren van de Olympische Spelen voor gehandicapten, werd Arnhem in 1980 de gastheer van de zesde Paralympische Spelen op Papendal.

In 2016 start de **Giro d'Italia** in Gelderland. Er voeren 3 etappes van de Giro door Gelderland. De eerste is in Apeldoorn en Etappe 2 en 3 voeren van Arnhem naar Nijmegen en vice versa. Beide hebben een lengte van zo'n 190 kilometer.

Sportcentrum De Grote Koppel is een sportcentrum in **Arnhem-Zuid**. De Grote Koppel was van origine een recreatief en sportief zwembad, maar heeft zich uitgebreid met accommodaties voor squash, schermen, survival, skiën en klimmen. Voetbalstadion/evenementenhal, **GelreDome** de thuisbasis van Vitesse, ligt ook in Arnhem-Zuid.

In **Monnikenhuizen** in Arnhem-Noord ligt het *Sportcentrum Valkenhuizen*. Naast een recreatief en sportief zwembad, biedt het sportcomplex plaats aan een aantal algemene sporthallen, accommodaties voor squash en badminton, alsook een aantal sportvelden voor onder meer atletiek, American Football, handbal, honkbal, beachvolleybal en voetbal. Ook het **Centraal Instituut Opleiding Sportleiders (CIOS)** is gevestigd op Valkenhuizen.

12 Prijzen

Arnhem heeft de afgelopen jaren diverse prijzen gewonnen.

- 2007: Beste binnenstad van Nederland 2007-2009
- 2008: Groenste stad van Nederland
- 2009: Beste evenementenstad van Nederland

- 2009: Groenste stad van Europa
- 2010: Beste openbare ruimte (Park Sonsbeek)
- 2011: Nederlandse sportgemeente van het jaar
- 2012: Mooiste stadspark van Nederland (Park Sonsbeek)

13 Bekende Arnhemmers

14 Stedenbanden

Arnhem heeft een stedenband met:^[14]

- Coventry (Verenigd Koninkrijk)
- Croydon (Verenigd Koninkrijk), sinds 1985
- Gera (Duitsland), sinds 1987
- Hradec Králové (Tsjechië)
- Kimberley (Zuid-Afrika)
- Villa El Salvador (Peru), sinds 1989 (*particulier*)
- Wuhan (China), sinds 1999

15 Aangrenzende gemeenten

16 Trivia

- **Arnhemland** in Australië is genoemd naar het VOC-schip **Arnhem**, dat op zijn beurt naar de stad is genoemd.

17 Externe links

- Gemeente Arnhem
- Arneym

51° 59' NB, 5° 55' OL

18 Tekst-en beeldbronnen, medewerkers, en licenties

18.1 Tekst

- **Arnhem Bron:** <https://nl.wikipedia.org/wiki/Arnhem?oldid=45229156> *Bijdragers:* Andre Engels, Patrick, TeunSpaans, Fransvannes, Deadstar, Qwerty, Ellywa, Snoop, Arent, Mtcv, Romaine, Harm, Fruggo, Bemoeial, Cicero-nlwiki, LennartBolks, Jeroen, Kliek, Streppel, Falcongj, Eugene, Kristof vt, Muijz, Waerth, Serassot, Advance, Robbot, Gidonb, GerardM, DjB, Theo, RobotE, Ahoerstemeier, Bob.v.R, Siebrand, Dinsdagskind, Danielm-nlwiki, Chris, MartinD, Edwtie, Michiel1972, HenkvD, Quistnix, Caseman, O E P-nlwiki, Robotje, Guanabot-nlwiki, Henrico, CaAl, Hardscarf, RobotMichiel1972, Bgbot, Itsme, RJB, Lexw, Sonuwe, Ype, Ronn, Gmhogervorst, Jurre, Steinbach, Tfa1964, Jcb, Neet, Dolfy, Arjan Almekinders, KlaasZ4usV, RobotQuistnix, Effeetsanders, Rex, Maarten Hagi, Wikix-oud, Tomgreep, Vvulto, Abnormaal, Joost, Dryke, Gpvosbot, Ed Stevenhagen, Algont, RoboRex, EdY, Eros, Lignomontanus, Servien, Verrokken, BotEmpoor, Peter b, Willemo, Wester2005, MoriBot, Tilanus, Paul-MD, DéRahier, Jeroenbot, RonaldB, Daniel575, WebBot, RagingR2, Zwobot, YurikBot, Oscar Floor-nlwiki, Eve, Maarten1963, Quichot, Troefkaart, Apdency, Migdejong, Otto ter Haar, JörgenMoorlag, Maniago, Kleuske, Eriksw, LexTH, Paul Rispens, Canidæ, Niels, Tibor, Gouwenaar, SanderK, Verrekijker, Waldo79, Reya, Bescha, Pai, C mon, Robb, Peti me, Hans B., G.Lanting, Queste-nlwiki, JoostB, Starless-nlwiki, Bkoop, Fontes, Halandinh, Mexicano, DennisPeeters, Tisloafp, Woudloper, BaukeHusken, Blue Henk-nlwiki, Wikibeth-nlwiki, Hansmuller, EdBever, SPQRRobin, Wiki-klaas, Koen, Jkk, Finn, SieBot, Vanderpluijm, Bouwe Brouwer, Thijs!bot, Norbert zeescouts, Araf, Edwinb, Rubenjanhummel, Aiko, Erik Baas, Markschuring, RoboServien, Thor NL, Ruben1, Escarbot, Hans055, ChristiaanPR, Erik1980, JePeAWB, Magere Hein, Ultras GE, Ciell, Basjuh, Haarajot, Robert 1990, Paul B, Bugs, Stijntjes, Toy, H.breukink, Maxcola, Machaerus, Fogeltje, Hanhil, MvdS, Heteren, Evert100, ReWinD, Eghjjansen, ArnaudH, Feanfan, Arnhemmer, Bor Komorovski, JackSparrow Ninja, MoiraMoira, BotteHarry, Wimmel, CommonsDelinker, TopDog, Juspax, Agora, Multichill, Takusam, Ken123, Look Sharp!, Keuwatcher, MarkC, AnnabelsBot, Antipedos, WarddrBOT, Rudolphous, TXiKiBoT, Lymantria, Grashoofd, P.M.Snip, BertS, Martijnwiggers, Afhaalchinese, Japiot, VolkovBot, Le Fou, Neushorn, GijsvdL, Charmilla, 3wisemen, ARVER, Miho, VanBeem, Mork, Arch (hernoemd), AlleborgoBot, Notum-sit, YeahYeah, GerardusS, Idioma-bot, Loveless, HSnellink, Sswelm, Rableumink, Bjornlammers, Bella Schutter, Bondke, Ken123BOT, Chielioow, Richardkiwi, Vinvlugt, Zorrobot, GrouchoBot, ArjanH, SharonPolderman, Tomtijssen, Ooswesthoesbes, Van Barneveld, Erwin1990Bot, Vliegenmepper, 51edb, Mbr162, Janwillemvanaalst, Carsrac, E.I. Kipping, Theo Assen, Michielverbeek, Cyn, Alexbot, BOTarate, Astrid S, SterkeBak, BodhisattvaBot, Toth, EvilFreD, JurgenNL, Alex1011, MelancholieBot, Mogelijk, CarsracBot, Pompidom, Joriizz, Akoopal, Judith1966, JanB46, Dqfn13, Mirandajanssen, Desly-nlwiki, Weezy-nlwiki, Luckas-bot, MystBot, Amirobot, MrBlueSky, Alectra, Goudsbloem, Hartenhof, Johnny 77-nlwiki, Japiobot, Zi, Elstwest, MauritsBot, RodoNet, ArthurBot, Elico-nlwiki, HHahn, RudolphousBot, Rfa6517, DSisyphBot, Abigor, Mathonius, De Wikischim, Diamant, Xqbot, Froukje-Saskia, Meerdervoort, SassoBot, Rubinbot, RibotBOT, LucienBOT, Emelha, Pompidombot, Eric111-nlwiki, RomaineBot, Hannolans, Sumurai8-X, Wiki13, Willemhofstede, MrBlueBot, RedBot, TBloemink, Druyts.t, JurriaanH, ErikvanB, Jasondav1, Eddieborgers, DennisPeetersBot, MexicanoBot, Karenvanrijsewijk, EmausBot, Alesto52, Savh, ZéroBot, HRoestBot, GeertAmez, 1Veertje, Fietspompje, ChuispastonBot, BakkertjeWouter, Delay, Gvanmunter, ChrisN, Leandro81, Haagschebluf, Conceited 2, Arjan Groters, HanhilBot, Sikjes, MerlIwBot, Vinkje83, The Rock, Nico Mes, Ivanterrible, LymaBot, KafiRobot, Kiytu, Bj.schoenmakers, Ikkenickdanniet, Natuur12, Arnhemzuid14, Southparkfan, Brian88, Nietanoniem, AndySamuels, Addbot, Atsje, Olaf24, Kukkie, Kehpp, Centraalspoor, Rob van Voorst, Babbe, Sjaakpeppel, DubuDubu, Oorwarmer, Loopings, Erikimpact1991, Felixhoorn, Dutchieb, BestuurPSP92, Mickisoke en Anoniem: 286

18.2 Beelden

- **Bestand:05-03_Eusebiuskerk.jpg** *Bron:* https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/12/05-03_Eusebiuskerk.jpg *Licentie:* CC-BY-SA-3.0 *Bijdragers:* Originally from nl.wikipedia; description page is/was here. *Oorspronkelijke artiest:* Original uploader was Theo at nl.wikipedia
- **Bestand:2009-08_huis_sonsbeek_01.JPG** *Bron:* https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e8/2009-08_huis_sonsbeek_01.JPG *Licentie:* CC BY-SA 3.0 *Bijdragers:* Eigen werk *Oorspronkelijke artiest:* Ziko
- **Bestand:Arnhem_Rijkerswoerdse_Plassen_foto7_2012-02-11_12.21.jpg** *Bron:* https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b6/Arnhem%2C_Rijkerswoerdse_Plassen_foto7_2012-02-11_12.21.jpg *Licentie:* CC BY-SA 3.0 *Bijdragers:* Eigen werk *Oorspronkelijke artiest:* Michielverbeek
- **Bestand:Arnhem-5.93E-51.96N.jpg** *Bron:* <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/63/Arnhem-5.93E-51.96N.jpg> *Licentie:* Public domain *Bijdragers:* Transferred from nl.wikipedia *Oorspronkelijke artiest:* Original uploader was Ed Stevenhagen at nl.wikipedia
- **Bestand:Arnhem-Trolleybus-4-wheel-steering.jpg** *Bron:* <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/81/Arnhem-Trolleybus-4-wheel-steering.jpg> *Licentie:* Public domain *Bijdragers:* No machine-readable source provided. Own work assumed (based on copyright claims). *Oorspronkelijke artiest:* No machine-readable author provided. Spmsmler assumed (based on copyright claims).
- **Bestand:Arnhem-centrum-OpenTopo.jpg** *Bron:* <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/33/Arnhem-centrum-OpenTopo.jpg> *Licentie:* CC BY-SA 4.0 *Bijdragers:* Eigen werk *Oorspronkelijke artiest:* Janwillemvanaalst
- **Bestand:Arnhem-plaats-OpenTopo.jpg** *Bron:* <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/dd/Arnhem-plaats-OpenTopo.jpg> *Licentie:* CC BY-SA 3.0 *Bijdragers:* Eigen werk *Oorspronkelijke artiest:* Janwillemvanaalst
- **Bestand:Arnhem.svg** *Bron:* https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/fe/Coat_of_arms_of_Arnhem.svg *Licentie:* Public domain *Bijdragers:* SVG is own work. *Oorspronkelijke artiest:* Original by User:Arch
- **Bestand:Brosen_windrose_nl.svg** *Bron:* https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d6/Brosen_windrose_nl.svg *Licentie:* CC BY-SA 3.0 *Bijdragers:* Image:Brosen windrose.svg *Oorspronkelijke artiest:* GeertW
- **Bestand:Bruggen_Arnhem.PNG** *Bron:* https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/43/Bruggen_Arnhem.PNG *Licentie:* CC BY-SA 2.0 *Bijdragers:* self-made, using map from OpenStreetMaps *Oorspronkelijke artiest:* Michiel1972
- **Bestand:Commons-logo.svg** *Bron:* <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4a/Commons-logo.svg> *Licentie:* Public domain *Bijdragers:* This version created by Pumbaa, using a proper partial circle and SVG geometry features. (Former versions used to be slightly warped.) *Oorspronkelijke artiest:* SVG version was created by User:Grunt and cleaned up by 3247, based on the earlier PNG version, created by Reidab.

- **Bestand:Flag_of_the_Netherlands.svg** Bron: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/20/Flag_of_the_Netherlands.svg Licentie: Public domain Bijdragers: Eigen werk Oorspronkelijke artiest: Zscout370
- **Bestand:Gelderland-Flag.svg** Bron: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c7/Gelderland-Flag.svg> Licentie: Public domain Bijdragers: ? Oorspronkelijke artiest: Dit werk vrijgegeven in het **publieke domein** door de auteur, **GeeKaa**. Dit is wereldwijd van toepassing.
In sommige landen is dit wettelijk niet mogelijk; in die gevallen geldt:
GeeKaa staat iedereen toe dit werk voor enig welk doel te gebruiken, zonder enige voorwaarden, tenzij zulke voorwaarden door de wet worden voorgeschreven.
- **Bestand:GelreDome2014.jpg** Bron: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/73/GelreDome2014.jpg> Licentie: CC BY-SA 4.0 Bijdragers: Eigen werk Oorspronkelijke artiest: Sjaakpeppel
- **Bestand:Gelredome_Binnenkant.jpg** Bron: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c1/Gelredome_Binnenkant.jpg Licentie: CC-BY-SA-3.0 Bijdragers: Eigen werk (Original text: *Eigen foto*) Oorspronkelijke artiest: Max de Swart
- **Bestand:Gem-Arnhem-OpenTopo.jpg** Bron: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/02/Gem-Arnhem-OpenTopo.jpg> Licentie: CC BY-SA 4.0 Bijdragers: Eigen werk Oorspronkelijke artiest: Janwillemvanaalst
- **Bestand:Hanse_Bremen.svg** Bron: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/74/Hanse_Bremen.svg Licentie: Public domain Bijdragers: Image:Hanse Bremen.png; FOTW website Oorspronkelijke artiest: N3MO
- **Bestand:Hanse_Danzig.svg** Bron: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/79/Hanse_Danzig.svg Licentie: Public domain Bijdragers: Image:Hanse Danzig.png; FOTW website Oorspronkelijke artiest: N3MO
- **Bestand:Internet-web-browser.svg** Bron: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/74/Internet-web-browser.svg> Licentie: Public domain Bijdragers: The Tango! Desktop Project Oorspronkelijke artiest: The people from the Tango! project
- **Bestand:John_Frost_Brug_(Arnhem)_02.jpg** Bron: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/eb/John_Frost_Brug_%28Arnhem%29_02.jpg Licentie: CC-BY-SA-3.0 Bijdragers: ? Oorspronkelijke artiest: ?
- **Bestand:Map_-_NL_-_Arnhem_(2009).svg** Bron: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4f/Map_-_NL_-_Arnhem_%282009%29.svg Licentie: CC BY-SA 3.0 Bijdragers: own work using free available sources Oorspronkelijke artiest: *Gemeente-, wijk en buurtgrenzen*: Publicatie van digitale geometrie is toegestaan, mits het CBS en de Topografische Dienst Kadaster als bronnen worden vermeld. Bron: 2008, Centraal Bureau voor de Statistiek / Kadaster, Emmen, 2008. wijk-buurtkaart-2008
- **Bestand:Map_-_NL_-_Municipality_code_0202_(2009).svg** Bron: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/1d/Map_-_NL_-_Municipality_code_0202_%282009%29.svg Licentie: CC BY-SA 3.0 Bijdragers: own work , using CBS data Oorspronkelijke artiest: Michiel1972 (talk) 21:58, 24 January 2009 (UTC)
- **Bestand:NI-Arnhem-article.ogg** Bron: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4f/NI-Arnhem-article.ogg> Licentie: GFDL Bijdragers: Eigen werk Oorspronkelijke artiest: Jcb
- **Bestand:Nuvola_single_chevron_right.svg** Bron: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/ee/1rightarrow_blue.svg Licentie: LGPL Bijdragers: 1rightarrow.png: Oorspronkelijke artiest: en:David Vignoni, User:Stannered
- **Bestand:Portal_icon.svg** Bron: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c9/Portal.svg> Licentie: CC BY 2.5 Bijdragers:
 - Portal.svg
 Oorspronkelijke artiest: Portal.svg: Pepetps
- **Bestand:Rijnkade,_Arnhem_at_night.jpg** Bron: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/db/Rijnkade%2C_Arnhem_at_night.jpg Licentie: CC-BY-SA-3.0 Bijdragers: Eigen werk Oorspronkelijke artiest: Robert221
- **Bestand:Rijnstate_Arnhem.jpg** Bron: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e3/Rijnstate_Arnhem.jpg Licentie: CC BY-SA 4.0 Bijdragers: Eigen werk Oorspronkelijke artiest: Rijnstate Arnhem
- **Bestand:Springer-Arnhem.png** Bron: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f6/Springer-Arnhem.png> Licentie: Public domain Bijdragers:
Oorspronkelijke artiest: Cornelis Springer
- **Bestand:Station_Arnhem_(12-2005).jpg** Bron: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/74/Station_Arnhem_%2812-2005%29.jpg Licentie: CC-BY-SA-3.0 Bijdragers: Eigen werk Oorspronkelijke artiest: T Houdijk op de Nederlandstalige Wikipedia
- **Bestand:VlagArnhem.svg** Bron: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c8/VlagArnhem.svg> Licentie: Public domain Bijdragers:
- VlagArnhem.gif Oorspronkelijke artiest: VlagArnhem.gif: Unknown Author?

18.3 Content license

- Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0